

Renässans för Kalmar slott

Kalmar slott genomgår en renässans. Beläget vid Kalmarsund och länge inom skotthåll för dansken, har slottet sedan Gustav Vasas tid sett både storhetstid och förfall. Efter tre sekel som spannmålsmagasin, fängelse och kronobränneri lever slottet i dag vidare som historiskt monument och en viktig del av det svenska kulturarvet.

«Kalmar Slott såsom en märkvärdig ålderdoms boning bör så mycket möjligt är, från förstöring fredas.» Så besvarade Kungl. Maj:t år 1810 en ansökan från biskop Stagnelius – skaldens fader – om att med sten från slottet bygga ett gymnasiehus i Kalmar. Sedan 1850-talet har slottet i sin egenskap av nationalmonument genomgått ett flertal restaureringar som alla utgått från olika restaureringsideologiska ideal. Trots detta kan slottet räknas som Sveriges bäst bevarade renässansslott och har i dag återerövrat en del av sin forna lyster och placerat sig som en turistattraktion av rang.

Slottet, som är statligt byggnadsminne sedan 1935, förvaltas av Fastighetsverket medan verksamheten drivs av Kalmar kommun. I år hoppas man kunna leva upp till målet att låta slottet bli en mötesplats på såväl det lokala som det internationella planet. Under tiden 25 april till den 31 augusti i år

kommer utställningen *Tre kronor och den polska Örn* att visas på Kalmar slott och knyta an till slottets vasatid och Johan III:s son Sigismund, som regerade såväl Polen som Sverige en kortare tid. Man hoppas även på statsbesök från Polen.

Utställningen fokuserar på Kalmar slotts storhetstid då borgen vid Kalmarsund förvandlades till renässanspalats, men försvarsanläggningen är betydligt äldre än så. Redan i slutet av 1100-talet, under kung Knut Erikssons

Valvet mellan yttre och inre borggården, målat i renässansens band- och beslagsornamentik.

regering, byggdes en kastal på det område där slottet nu ligger. Under Magnus Ladulås regering växte sedan i slutet av 1200-talet en borganläggning fram runt kastalen, under vars beskydd staden Kalmar kunde växa.

Kalmarunionen år 1397 markerade borgens politiska höjdpunkt. Här fick danskfödda Margareta, dotter till Valdemar Atterdag och änka efter kung Håkan av Norge, se sin systerdotterson Erik av Pommern krönas till kung över Sverige, Norge och Danmark.

Gustav Eriksson Vasa landsteg som flykting vid Stensö udde, söder om Kalmar, år 1520. Tre år senare valdes han till Sveriges kung och samma år återerövrade han Kalmar slott från danskarna. Under Gustav Vasas tid skedde stora om- och nybyggnadsarbeten på slottet. En ny, sammanhängande länga med kungs- respektive drottningvåning uppfördes och ett vallsystem med runda hörnpostejter och kanton torn tog form.

Gustav Vasa firade smekmånad på slottet med sin tredje drottning, Katarina Stenbock, 1552. Sonen Erik, sedermera Erik XIV, bodde på slottet 1558–60. Från 1571 bodde sedan Eriks yngre bror Johan III tillsammans med sonen Sigismund i omgångar på slottet. Det var framför allt bröderna Erik XIV

Kalmar slott har ända sedan tidig medeltid spelat en betydande roll i Sveriges historia. Sin glansperiod hade det under 1500-talet då Gustav Vasa och hans söner byggde om slottet till det renässanspalats vi ser i dag.

Detaljer från 'Polska rullen' som med detaljrika scener visar processionen till Krakow i samband med Sigismund III:s och Konstantia av Österrikes äktenskap 1605.

och Johan III som förvandlade borgen till ett renässanspalats för att visa furstehuset i övriga Europa att kungadömet under Nordpolen inte stod dem långt efter i prakt och överflöd. Krutröken kom att ligga tät över Kalmarsund under 1600-talet men med freden i Roskilde 1658 etablerades Sveriges nuvarande gränser och riksgrensarna flyttades söderut. Kalmar slotts betydelse som gränsfästning och 'rikets nyckel' var förbi. Slottet fick nu göra tjänst som sädesmagasin och fängelse. Ett kronobränneri med rumsliga anspråk anlades i slottet 1776. Till bränneriet hörde även en väderkvarn som inrättades i Kuretornet. Bränneriet blev dock aldrig ekonomiskt bärkraftigt och lades ned 1787.

Renässansen var slottets storhetstid, därav de populära Renässansdagarna under sommaren, vilka inte minst engagerar Kalmars alla gillen som sitter och knäpar på dräkter och utstyrselar i kurser under vinterhalvåret. Renässansdagarna är slottets speciella högtidsdagar, då renässansen levandegörs genom mat och dryck, musik och gyckel, marknadsstånd och hantverk, vapen och stridskonst samt teater och dans. Sommartid arrangeras även utomhuskonserter på borggården.

Renässansen går igen i många av de bevarade eller återställda salar och gemak som kan besökas på slottet. På programmet står även guidade visningar av slottets permanenta och tillfälliga utställningar. Det kungliga hemligh-

set bakom en lönn dörr och med dold passage för flykt lär ha en 'magnetisk' dragning på de årliga skolbesöken och den i år förväntade tilltagande turistströmmen.

Årets stora sommarutställning – *Tre kronor och den polska Örnen* – är en uppföljning av en utställning som under våren och försommaren 2002 visades på Kungliga slottet i Warszawa. Utställningens innehåll spänner över tre århundraden, från Gustav Vasa till Gustav III, och omfattar 350 föremål såsom målningar, fanor, kartor, rustningar, vapen, mynt och smycken, hämtade från olika svenska och polska institutioner. ■

*Christina Fagerström;
Frilansjournalist*